

YO‘L HARAKATI QOIDALARI — INSON HAYOTINI SAQLOVCHI QONUN

Nuritdinov Sirojiddin Muhiddin o‘g‘li

Bo‘ka tuman 1-son texnikum

2 toifali Maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada yo‘l harakati qoidalarining jamiyat hayotidagi ahamiyati, inson xavfsizligini ta‘minlashdagi o‘rni hamda qoidalarga amal qilish madaniyati yoritilgan. Shuningdek, yo‘l-transport hodisalarining oldini olish, haydovchi va piyodalarning mas‘uliyati, yo‘llarda intizomni saqlashning muhim jihatlari haqida fikr yuritilgan. Maqolada yo‘l harakati qoidalariga rioya qilish inson hayotini saqlashning asosiy omillaridan biri ekanligi ta‘kidlangan.

Kalit so‘zlar: yo‘l harakati, xavfsizlik, haydovchi, piyoda, transport, qoidalar, yo‘l-transport hodisasi, mas‘uliyat, intizom.

Bugungi kunda yo‘l harakati xavfsizligi butun dunyo miqyosidagi eng muhim masalalardan biri hisoblanadi. Har kuni millionlab insonlar turli transport vositalaridan foydalanadi, piyodalar ko‘chalarda harakatlanadi va natijada yo‘llardagi harakat tobora kuchayib bormoqda. Transport vositalarining soni ortishi bilan bir qatorda yo‘l-transport hodisalari ham ko‘paymoqda. Afsuski, bunday hodisalar ko‘plab insonlarning hayotdan ko‘z yumishiga, nogiron bo‘lib qolishiga yoki jiddiy jarohatlar olishiga sabab bo‘lmoqda. Shu bois yo‘l harakati qoidalariga qat‘iy amal qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

Yo‘l harakati qoidalarini — bu oddiygina qonun yoki majburiyat emas, balki inson hayotini himoya qiluvchi muhim xavfsizlik tizimidir. Ushbu qoidalar haydovchilar, piyodalar, velosipedchilar va boshqa yo‘l harakati ishtirokchilarining xavfsizligini ta‘minlash maqsadida ishlab chiqilgan. Har bir belgi, svetofor, yo‘l chizig‘i yoki ogohlantirish belgisi inson hayotini asrashga xizmat qiladi. Yo‘lda kichikgina ehtiyotsizlik yoki qoidalarga amal qilmaslik katta fojealarga olib kelishi mumkin.

Ayniqsa, zamonaviy davrda avtomobillar sonining keskin oshishi yo‘l harakati madaniyatiga bo‘lgan talabni yanada kuchaytirmoqda. Ko‘plab haydovchilar tezlikni oshirish, svetoforning qizil chirog‘ida harakatlanish, telefondan foydalanish yoki mast holda transport boshqarish kabi qoidabuzarliklarni sodir etmoqda. Bunday holatlar esa yo‘l-transport hodisalarining asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Shu sababli aholining yo‘l harakati qoidalarini bo‘yicha bilim va madaniyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlashda nafaqat haydovchilar, balki piyodalar ham katta mas’uliyatga ega. Ba’zan piyodalarning belgilanmagan joydan yo‘lni kesib o‘tishi, telefon bilan band holda harakatlanishi yoki yo‘l qoidalariga e’tiborsizligi ham turli noxush hodisalarga sabab bo‘ladi. Demak, yo‘l harakati xavfsizligi — barcha fuqarolarning umumiy mas’uliyatidir.

Yosh avlodga yo‘l harakati qoidalarini o‘rgatish ham muhim masalalardan biridir. Maktablarda, oilada va jamiyatda bolalarga yo‘lda to‘g‘ri harakatlanish ko‘nikmalarini singdirish orqali kelajakdagi xavfli vaziyatlarning oldini olish mumkin. Chunki yo‘l madaniyati insonning kundalik hayotidagi muhim tarbiya ko‘rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, davlat tomonidan yo‘l infratuzilmasini yaxshilash, yangi yo‘l belgilarini o‘rnatish, svetoforlar sonini ko‘paytirish, zamonaviy kuzatuv kameralarini joriy etish kabi ishlar amalga oshirilmoqda. Bularning barchasi inson hayotini saqlash va yo‘llarda xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan muhim chora-tadbirlardir. Xulosa qilib aytganda, yo‘l harakati qoidalariga amal qilish har bir insonning fuqarolik burchi va hayot xavfsizligini ta’minlovchi asosiy omillardan biridir. Yo‘lda intizom va madaniyat bo‘lsa, jamiyatda xavfsizlik va osoyishtalik hukm suradi. Shu sababli har bir fuqaro yo‘l harakati qoidalarini bilishi, ularga amal qilishi va boshqalarga ham namuna bo‘lishi zarur.

Yo‘l harakati qoidalari jamiyat xavfsizligini ta’minlashda eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Inson hayoti bebaho ne’mat bo‘lib, uni asrash har bir fuqaroning burchidir. Aynan yo‘l harakati qoidalari insonlarning yo‘llarda xavfsiz harakatlanishini ta’minlaydi, turli baxtsiz hodisalarning oldini oladi hamda transport tizimining tartibli ishlashiga xizmat qiladi. Yo‘llarda harakatlanayotgan har bir haydovchi, piyoda yoki velosipedchi ushbu qoidalarga amal qilishi orqali nafaqat o‘zining, balki boshqalarning ham hayotini himoya qiladi.

Hozirgi kunda avtomobillar sonining ortib borishi natijasida yo‘llardagi harakat yanada murakkablashmoqda. Katta shaharlarda tirbandliklar, transport vositalarining tez harakatlanishi va yo‘l infratuzilmasining bandligi yo‘l harakati xavfsizligiga katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Shunday vaziyatda qoidalarga amal qilmaslik jiddiy oqibatlariga olib keladi. Masalan, tezlikni me’yordan oshirish, svetoforning taqiqlovchi signalida harakatlanish, xavfsizlik kamaridan foydalanmaslik yoki mast holda transport boshqarish ko‘plab yo‘l-transport hodisalarining asosiy sabablaridan biri hisoblanadi.

Tezlikni oshirish eng xavfli qoidabuzarliklardan biridir. Ayrim haydovchilar belgilangan tezlikka amal qilmaydi va natijada avtomobilni boshqarish qiyinlashadi. Yuqori tezlikda ketayotgan transport vositasini to‘xtatish uchun ko‘proq masofa talab etiladi. Bu esa favqulodda vaziyatlarda inson hayotiga katta xavf tug‘diradi. Ayniqsa, maktablar, bolalar bog‘chalari va aholi gavjum joylarda tezlikni oshirish og‘ir oqibatlariga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bois yo‘llardagi tezlik cheklovlari inson xavfsizligini ta’minlash maqsadida o‘rnatilgan.

Yo‘l harakati xavfsizligida svetofor va yo‘l belgilarining ahamiyati juda katta. Svetofor yo‘llardagi harakatni tartibga soluvchi eng muhim vositalardan biri bo‘lib, haydovchi va piyodalarga xavfsiz harakatlanish imkonini beradi. Yo‘l belgilariga amal qilmaslik esa ko‘pincha avariya va to‘qnashuvlarga sabab bo‘ladi. Masalan, “To‘xtash taqiqlanadi”, “Piyodalar o‘tish joyi”, “Tezlik cheklangan” kabi belgilar harakat xavfsizligini ta‘minlash uchun xizmat qiladi. Har bir haydovchi va piyoda ushbu belgilar mazmunini yaxshi bilishi kerak.

Piyodalar ham yo‘l harakatining muhim ishtirokchilari hisoblanadi. Ba‘zi hollarda piyodalarning o‘zlari ham qoidalarga amal qilmasligi natijasida baxtsiz hodisalar yuz beradi. Belgilanmagan joydan yo‘lni kesib o‘tish, quloqchin yoki telefon bilan band holda harakatlanish, svetoforning qizil chirog‘ida yo‘lga chiqish kabi holatlar inson hayotiga jiddiy xavf tug‘diradi. Shu sababli piyodalar ham yo‘l harakati madaniyatiga rioya qilishi lozim.

Bolalar xavfsizligi yo‘l harakati tizimidagi eng muhim masalalardan biridir. Yosh bolalar yo‘l qoidalarini yetarlicha bilmagani sababli xavfli vaziyatlarga tushib qolishi mumkin. Shu sababli ota-onalar va o‘qituvchilar bolalarga yoshligidan yo‘l harakati qoidalarini o‘rgatishi zarur. Maktablarda yo‘l harakati xavfsizligi bo‘yicha darslar va targ‘ibot tadbirlarini o‘tkazish katta ahamiyatga ega. Bolalarda yo‘l madaniyatini shakllantirish kelajakda xavfsiz jamiyatni yaratishga yordam beradi.

Haydovchilarning madaniyati ham yo‘l xavfsizligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Madaniyatli haydovchi boshqa harakat ishtirokchilariga hurmat bilan munosabatda bo‘ladi, piyodalarga yo‘l beradi, qoidalarga amal qiladi va yo‘llarda xavfli vaziyatlarni yuzaga keltirmaydi. Afsuski, ayrim haydovchilar o‘zaro hurmatsizlik, agressiv boshqaruv yoki sabrsizlik tufayli yo‘llarda xavf tug‘diradi. Bu esa jamiyatda yo‘l madaniyatini oshirish zaruratini ko‘rsatadi.

Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalar yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynamoqda. Ko‘chalarga kuzatuv kameralari o‘rnatilishi, elektron jarima tizimlarining joriy qilinishi, avtomatik radarlar va svetofor tizimlarining modernizatsiya qilinishi qoidabuzarliklarning kamayishiga yordam bermoqda. Bundan tashqari, zamonaviy avtomobillarda xavfsizlik yostiqlari, avtomatik tormoz tizimi va turli elektron yordamchi funksiyalar mavjud bo‘lib, ular haydovchi va yo‘lovchilar xavfsizligini oshiradi.

Yo‘l-transport hodisalari nafaqat inson hayotiga, balki mamlakat iqtisodiyotiga ham katta zarar yetkazadi. Avariya natijasida transport vositalari shikastlanadi, yo‘llar buziladi, tibbiy xarajatlar ortadi va insonlarning mehnat faoliyati izdan chiqadi. Eng achinarlisi esa, ko‘plab oilalar yaqin insonlarini yo‘qotadi yoki og‘ir ruhiy zarba oladi. Shu sababli yo‘l harakati qoidalariga amal qilish nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega.

Davlat tomonidan yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash maqsadida turli qonunlar va dasturlar ishlab chiqilmoqda. Yangi yo‘llar qurilishi, piyodalar yo‘laklari tashkil etilishi, svetofor va yo‘l belgilarining yangilanishi ana shunday ishlar jumlasidandir. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan qoidabuzarlarga nisbatan jarimalar qo‘llanishi ham tartib-intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari orqali yo‘l harakati xavfsizligi bo‘yicha targ‘ibot ishlarini olib borish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Televideniye, radio, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali aholiga yo‘l qoidalari va xavfsizlik choralarini tushuntirish mumkin. Ayniqsa, yoshlar o‘rtasida yo‘l madaniyatini oshirish kelajakdagi baxtsiz hodisalar sonini kamaytirishga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, yo‘l harakati qoidalari inson hayotini himoya qiluvchi muhim qonun hisoblanadi. Har bir fuqaro ushbu qoidalarga amal qilsa, yo‘llarda xavfsizlik, tartib va osoyishtalik ta‘minlanadi. Yo‘l madaniyati rivojlangan jamiyatda inson qadri va hayoti doimo ustuvor bo‘ladi.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, yo‘l harakati qoidalari inson hayoti va salomatligini himoya qiluvchi eng muhim qonunlardan biridir. Yo‘llarda xavfsizlikni ta‘minlash faqat davlat organlarining vazifasi emas, balki har bir fuqaroning mas‘uliyatli munosabatiga ham bog‘liqdir. Haydovchilar, piyodalar va barcha harakat ishtirokchilari yo‘l qoidalarga amal qilgan taqdirdagina baxtsiz hodisalarning oldini olish mumkin bo‘ladi.

Yo‘l harakati qoidalarga rioya qilish insonning madaniyati, mas‘uliyati va boshqalarga bo‘lgan hurmatini namoyon etadi. Ayniqsa, tezlikni me‘yorida saqlash, svetofor va yo‘l belgilariga amal qilish, piyodalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish har bir insonning burchidir. Chunki yo‘ldagi birgina ehtiyotsizlik inson hayotiga zomin bo‘lishi mumkin.

Bugungi kunda transport vositalari sonining ortib borishi yo‘l harakati xavfsizligiga bo‘lgan e‘tiborni yanada kuchaytirishni talab etmoqda. Shu sababli yosh avlodga yo‘l harakati madaniyatini singdirish, aholining huquqiy bilimini oshirish va zamonaviy xavfsizlik texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, yo‘l harakati qoidalarga amal qilish orqali nafaqat inson hayoti saqlab qolinadi, balki jamiyatda tartib-intizom va osoyishtalik ham mustahkamlanadi. Yo‘l xavfsizligi — bu har bir insonning o‘z hayoti va boshqalar taqdiri uchun javobgarligini anglatadi.

Demak, yo‘l harakati qoidalarga amal qilish oddiy majburiyat emas, balki inson hayotini asrashga xizmat qiluvchi muhim fuqarolik burchidir. Har bir fuqaro yo‘lda hushyor, mas‘uliyatli va intizomli bo‘lsa, jamiyatimiz yanada xavfsiz va farovon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2015.
2. O‘zbekiston Respublikasi Yo‘l harakati qoidalari. — Toshkent: Adolat, 2022.
3. Yo‘ldoshev Q., Hasanov A. **Yo‘l harakati xavfsizligi asoslari.** — Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
4. Karimov I. **Transport va harakat xavfsizligi.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Abdullayev R. **Haydovchi madaniyati va yo‘l odobi.** — Samarqand, 2021.
6. “Yo‘l harakati xavfsizligi” o‘quv qo‘llanmasi. — Toshkent davlat transport universiteti nashri, 2023.
7. Internet manbalari:
 - o YHXBB rasmiy sayti
 - o O‘zbekiston Respublikasi Transport vazirligi materiallari
 - o www.lex.uz